

Het Belang van Covert Narcisme bij Delinquent Gedrag en Psychopathie

En de rol van antisociale persoonlijkheidskenmerken

Manon Coensen
Tilburg University

Masterthesis

Begeleider: Prof. Dr. Stefan Bogaerts

Tweede beoordelaar: drs. Michael Bosch

School of Behavioral and Social Sciences

Mastertrack Forensische Psychologie

Juli 2014

Samenvatting

Dit onderzoek heeft tot doel het verband tussen pathologisch narcisme en delinquent gedrag te onderzoeken. Er wordt verondersteld dat antisociale persoonlijkheidskenmerken een effect hebben op het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Ten slotte wordt er verwacht dat narcisme samenhangt met psychopathie. In totaal zijn 353 participanten geïnccludeerd, bestaande uit een klinische- en controlegroep. De klinische groep bestaat uit huiselijk- of seksueel geweldplegers. Resultaten tonen aan dat overt narcisme vooral in de controlegroep voorkomt, terwijl de prevalentie voor covert narcisme hoger is in de klinische groep. Daarnaast spelen antisociale persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol in het effect van zowel overt als covert narcisme op delinquent gedrag. Covert narcisme toont echter een sterker verband met delinquent gedrag. Ten slotte toont overt narcisme zowel met het affectief-interpersoonlijke als het gedragsmatige component van psychopathie geen samenhang. Covert narcisme correleert wel met beide componenten van psychopathie. Deze bevindingen suggereren het belang van covert narcisme bij zowel delinquent gedrag als psychopathie. Tot noch toe heeft de wetenschap zich gefocust op de invloed van overt narcisme in de klinische praktijk. Het is echter cruciaal om de aandacht te leggen op de coverte vorm van narcisme.

Het Belang van Covert Narcisme bij Delinquent Gedrag en Psychopathie

Deze studie onderzoekt het verband tussen pathologisch narcisme en delinquent gedrag. Narcisme wordt hierbij gezien als een dimensioneel construct dat bestaat uit overt en covert narcisme. Er wordt een verband verwacht tussen de vorm van narcisme en de prevalentie in de klinische setting. Daarnaast wordt verondersteld dat antisociale persoonlijkheidskenmerken een effect hebben op het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Ten slotte wordt er verwacht dat narcisme samenhangt met psychopathie.

Narcisme

Pathologisch narcisme wordt vaak omschreven als een persoonlijkheidsconstruct waarbij een beschadigd zelfwaarde gevoel centraal staat. Om dit beschadigde gevoel te verbergen, gebruiken personen met narcisme verscheidene zelfregulatie processen. De onderliggende assumptie is de behoefte aan bevestiging en het stimuleren van zelfverheffing. Zij proberen op die manier een positief zelfbeeld te behouden (Kernberg, 1998; Pincus, 2005). Deze zelfregulatie processen uiteten zich vaak in een preoccupatie met fantasieën en belevingen van grootsheid en macht (Pincus et al., 2009).

In huidig onderzoek wordt narcisme niet gezien als een dichotoom construct waarbij sprake is van aanwezigheid of afwezigheid van de stoornis. Tegenwoordig wordt narcisme op een continuüm geplaatst waarbij gesproken kan worden van gradaties van narcisme (Gabbard, 1994). Deze benadering uit zich in twee constructen van narcisme op beide uitersten van het continuüm. Aan de ene kant ligt overt narcisme en aan de andere kant covert narcisme (Wink, 1991). Overt narcisme wordt omschreven als narcisme dat zich openlijk uit naar anderen. Deze personen vallen op in de samenleving, kunnen arrogant overkomen, zijn zelfgericht en willen in het middelpunt van de belangstelling staan. Zij devalueren anderen die een bedreiging vormen voor het beeld waarop zij zichzelf gepositioneerd hebben. Overt narcisme is gecorreleerd met extraversie en agressief gedrag. Personen met covert narcisme hebben eveneens narcistische gedachten en gevoelens maar deze zijn minder zichtbaar voor anderen. Deze individuen cijferen zichzelf weg en stellen zich meer vermijdend en kwetsbaar op. Ze zoeken hun zelfwaardering juist uit de beoordeling van anderen. In tegenstelling tot de overte narcist, is de covert narcist meer gericht op de ander en toont meer bewondering voor de ander. Daarnaast vinden zij het niet wenselijk om in het middelpunt van de belangstelling te staan. Covert narcisme is gecorreleerd met introversie en angst (Cain, Pincus & Ansell, 2008). Uit onderzoek van Fossati (2005) is gebleken dat het gebruik van een 2-factoren model van

narcisme meer diagnostische kracht heeft dan een 1-factor model. Hierbij bestaat het 2-factoren model uit de overte en coverte vorm van narcisme. Dit in tegenstelling tot het 1-factor model dat enkel bestaat uit narcisme waarbij geen rekening gehouden wordt met het continu karakter van narcisme. Theoretische en diagnostische bewegingen lijken tot nu toe weinig mee te gaan in het onderscheid tussen overt en covert narcisme. Narcisme wordt vaak unidimensioneel gedefinieerd waarbij voornamelijk overte trekken worden gemeten. Dit geldt ook voor de Diagnostic Statistical Manual-IV-Text Revision (DSM-IV-TR, APA, 2000) waarbij de narcistische persoonlijkheidsstoornis aan de hand van negen kenmerken gemeten wordt. Zes van deze negen kenmerken meten echter overt narcisme. Slechts drie items hebben betrekking op covert narcisme. Hierdoor bestaat er een grote kans dat overwegend overt narcisme wordt gedetecteerd en dat covert narcisme niet snel geconstateerd zal worden. Het gevolg hiervan is een onderrapportage van narcisme in het klinisch veld. Het percentage personen met de diagnose narcisme zal groter zijn wanneer er meer aandacht wordt besteed aan covert narcisme (Cain, Pincus & Ansell, 2008).

In dit onderzoek wordt verondersteld dat overt narcisme vooral voorkomt in de klinische praktijk omdat deze kenmerken opvallen. De coverte vorm van narcisme zal, vanwege zijn onopvallendheid, niet vaak voorkomen in de klinische praktijk. De prevalentie voor covert narcisme zal relatief hoger zijn in de controlegroep.

Antisociaal gerelateerde persoonlijkheidskenmerken

Narcisten blijken agressief gedrag te vertonen wanneer het ego wordt aangetast (Buschman & Baumeister, 1998.) In recenter onderzoek van Martinez, Zeichner, Reidy en Miller (2008) is een sterk verband gevonden. Uit dit onderzoek blijkt dat narcisten ook zonder aanwezigheid van een externe bedreiging die hun zelfwaardering aantast, geneigd zijn om middels agressief gedrag te reageren. Uit onderzoek van Pincus (2009) blijkt echter dat slechts een bepaalde groep narcisten de tendens heeft om middels agressieve gedragingen te reageren. Deze groep wordt omschreven met de term ‘narcistische grandioosheid’. Individuen met narcistische grandioosheid komen arrogant en dominant over. Gevoel van grandioosheid wordt door deze personen uitgedrukt middels interpersoonlijk uitbuitende gedragingen, een gebrek aan empathie en intense vijandigheid. Narcistische grandioosheid is vergelijkbaar met de overte vorm van narcisme zoals in huidig onderzoek beschreven. Volgens onderzoek van Reidy, Zeichner, Foster en Martinez (2008) spelen antisociale persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol in het verband tussen narcisme en delinquent gedrag. In deze studie werd het verband tussen narcisme en gewelddadig gedrag bestudeerd waarbij afzonderlijk naar de

subschalen van de NPI (Narcissistic Personality Inventory) werd gekeken. Resultaten laten zien dat voornamelijk de subschalen Entitlement en Exploitativeness van belang zijn voor de correlatie tussen narcisme en gewelddadig gedrag. Deze twee subschalen meten overt narcisme en tonen een hoge correlatie met antisociale persoonlijkheidskenmerken.

In dit onderzoek wordt daarom verwacht dat overt narcisme verband houdt met delinquent gedrag waarbij antisociale persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol spelen.

Psychopathie

Psychopathie is oorspronkelijk beschreven door Cleckley (1976) en wordt tegenwoordig gemeten aan de hand van een 2-factoren model dat bestaat uit een affectief-interpersoonlijke component en een gedragsmatig component. De affectief-interpersoonlijke component meet vooral persoonlijkheidsaspecten zoals het niet kunnen aangaan en continueren van hechte relaties, narcisme, gebrek aan schuld, vlak affect en koelbloedigheid. De gedragsmatige component meet voornamelijk gedragsproblemen zoals crimineel en antisociaal gedrag (Harpur, Hare & Hakstian, 1989). Onderzoek van Gufstafson en Ritzer (1995) heeft bewezen dat er een overlap bestaat tussen narcisme en psychopathie. In deze studie werd een afwijkende zelfpromotie gezien als overeenkomstige eigenschap die de twee constructen met elkaar verbindt. Daarnaast worden in een meer recent onderzoek van Paulhus en Williams (2002) overeenkomstige eigenschappen gevonden zoals een kwaadaardig sociaal karakter, emotionele kilheid en agressiviteit. In deze onderzoeken is er echter geen rekening gehouden met het onderscheid tussen de vormen van narcisme enerzijds en de verschillende componenten van psychopathie anderzijds. In huidig onderzoek wordt dit onderscheid wel gemaakt. Dit is gedaan omdat de focus van eerder onderzoek naar psychopathie vooral op de klinische populatie ligt (Hare, 1998). Terwijl blijkt dat dezelfde antisociale, psychopathische patronen ook kunnen voorkomen in subklinische populaties. Dat wil zeggen, bij individuen die buiten de klinische en forensische praktijk vallen (Jones & Paulhus, 2002). Omdat de subklinische populatie onvoldoende wordt onderzocht, is het aannemelijk dat er een beperkt beeld bestaat over het exacte verband tussen narcisme en psychopathie.

In dit onderzoek wordt verondersteld dat overt narcisme vooral samenhangt met de gedragsmatige component van psychopathie. Daarnaast wordt verwacht dat individuen met covert narcisme hoger scoren op de affectief-interpersoonlijke component. Deze veronderstellingen zijn theoretisch onderbouwd op basis van onderzoek van Dickinson en Pincus (2003) waaruit blijkt dat overt narcisme verband houdt met antisociaal gedrag. Covert narcisme toont volgens deze onderzoekers meer samenhang met interpersoonlijke problemen.

Verwachtingen en hypothesen

Er wordt verwacht dat er een verband bestaat tussen de vorm van narcisme en de prevalentie in de klinische setting. Daarnaast wordt verondersteld dat antisociale persoonlijkheidskenmerken een effect hebben op het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Ten slotte wordt er verwacht dat narcisme samenhangt met psychopathie.

De eerste hypothese stelt dat overt narcisme vooral voorkomt in de klinische praktijk. We veronderstellen dat hoogscoorders op covert narcisme oververtegenwoordigd zullen zijn in de controlegroep. De tweede hypothese verwacht dat antisociaal gerelateerde persoonlijkheidskenmerken een effect hebben op het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Daarnaast wordt verwacht dat er een samenhang bestaat tussen narcisme en psychopathie. Hierbij wordt verwacht dat de overte narcist vooral hoog scoort op de gedragsmatige component van psychopathie terwijl de covert narcist vooral met de affectief-interpersoonlijke component van psychopathie zal correleren.

Methoden

Participanten

De populatie in dit onderzoek is verdeeld in een groep geweldsdelict plegers en een groep niet-delinquenten. De geweldsdelinquenten bestaan uit patiënten die zijn aangemeld voor een geweldsmisdrijf (geweld of seksueel geweld) en vormen de klinische groep. Zij zijn geworven in de forensisch psychiatrische instelling 'het Dok'. De groep niet-delinquenten zijn geworven door bachelorstudenten in hun afstudeerjaar en vormen de controlegroep. Dit onderzoek richt zich enkel op mannen, omdat er relatief weinig vrouwen in behandeling zijn voor geweldsdelicten. Daarnaast is er in dit onderzoek een inclusiecriteria van 21 jaar gehanteerd daar verwacht wordt dat persoonlijkheid op 21 jaar een stabielere structuur laat zien. Exclusiecriteria zijn het hebben van een ernstige depressie, psychotische stoornissen, mentale retardatie of het hebben van andere verstandelijke beperkingen. Er wordt verwacht dat deze factoren een negatieve invloed hebben op het correct invullen van de vragenlijsten. De inclusie- en exclusiecriteria zijn opgezocht in het elektronisch dossier van de patiënt. In Tabel 1 worden alle demografische eigenschappen van de participanten weergegeven.

Design

Dit onderzoek heeft een between-subject design. De onafhankelijke variabele was narcisme waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen overt narcisme en covert narcisme. De afhankelijke variabelen waren antisociale persoonlijkheidskenmerken, het wel/niet plegen van een delict en psychopathie. Psychopathie werd onderverdeeld in een affectief-interpersoonlijke en gedragsmatige component.

Vragenlijsten

NNS. De Nederlandse Narcisme Schaal (Ettema & Zondag, 2002) is gebruikt om bij de mate van narcisme te meten. De NNS is een zelfrapportage vragenlijst en maakt onderscheid tussen drie verschillende subschalen. De schaal *centrifugaal* (wat overeenkomt met de beschrijving van overt narcisme), de schaal *centripetaal* (wat overeenkomt met de beschrijving van covert narcisme), en *isolatie* (wat raakvlakken heeft met beide soorten narcisme). Deze schalen hebben een betrouwbaarheidscoëfficiënt van respectievelijk .82, .71 en .60. Individuen die hoog scoren op de centripetale (coverte) dimensie stellen de invloed die anderen op hen hebben centraal. Het is een naar ‘binnen’ gerichte vergelijking tussen zichzelf en anderen. Een hoge score op de centripetale (overte) dimensie kenmerkt zich door een naar ‘buiten’ vergelijking tussen zichzelf en anderen welke gebaseerd is op de effecten die zij op anderen hebben. In de factor isolatie staat de scheiding tussen het zelf en de ander centraal. Er blijkt geen correlatie te bestaan tussen centrifugaal en centripetaal. Een verband tussen centripetaal en isolatie is echter wel gevonden ($r=.39$, $p<.01$). De NSS bestaat uit 35 items waarbij er geantwoord wordt op een 7-punts Likertschaal. Daarbij staat 1 voor ‘Dat is zeker niet het geval’ en 7 voor ‘Dat is zeker het geval’. Tot nu toe zijn er nog geen andere psychometrische kwaliteiten van deze vragenlijst bekend.

SIPP-sf. De Nederlandse vertaling van de Severity of Personality Problems, short form (Verheul et al., 2008) is gebruikt om antisociale persoonlijkheidskenmerken te meten. De SIPP-sf bestaat uit 60 items die opgedeeld zijn in vijf domeinen: zelfcontrole, identiteitsintegratie, relationele capaciteiten, verantwoordelijkheid en sociale concordantie. De SIPP-sf wordt gescoord op een 4-punts Likertschaal gaande van ‘helemaal eens’ tot ‘helemaal oneens’. Er wordt in deze vragenlijst getracht rekening te houden met zowel basisfactoren, dynamische factoren en de ernst van de factoren die bepalend kunnen zijn voor het ontwikkelen van een persoonlijkheidsstoornis. De items van de SIPP-sf tonen overeenkomst met onder andere Cluster B en C persoonlijkheidsstoornissen. Wegens het

belang om antisociale persoonlijkheidsdynamiek te meten, zal bij dit onderzoek alleen gekeken worden naar de domeinen die van toepassing zijn voor deze studie. Allereerst is het domein *zelfcontrole* van belang waarmee het vermogen om emoties en impulsen te tolereren, gebruiken en controleren wordt gemeten. Het domein *verantwoordelijkheid* gaat gepaard met de capaciteit om realistische doelen te stellen en deze doelen te bereiken. Ten slotte is het domein *sociale concordantie* belangrijk. Dit meet het vermogen om iemands identiteit te kunnen waarderen, agressieve impulsen tegen te houden en te kunnen samenwerken (Andrea et al., 2007). De overige twee domeinen zullen niet worden meegenomen in de analyses. Er bestaan momenteel nog geen andere psychometrische kwaliteiten van deze vragenlijst.

LSRP. De Nederlandse vertaling van de Levenson Self-Report Scale (Uzieblo, Verschuere & Crombez, 2006) is gebruikt om psychopathie te meten. De LSRP zelfrapportagevragenlijst bestaat uit 26 items waarbij er geantwoord wordt op een 4-punts Likertschaal. Daarbij gaan de antwoordmogelijkheden van ‘Volledig niet akkoord’ tot ‘Volledig akkoord’. De vragenlijst bestaat uit items die refereren naar factoren 1 en 2 van de PCL-R. De eerste factor, ofwel *LSRP-I*, meet primaire psychopathologie bestaande uit de *affectief-interpersoonlijke component* van psychopathie. De tweede factor, *LSRP-II*, meet secundaire psychopathologie die meer de *gedragscomponenten* van psychopathie peilt (van de Sompel, 2011). De interne consistentie voor de totaalscore was .81 en respectievelijk .79 en .69 voor de LSRP-I en LSRP-II (Uzieblo, Verschuere, van den Bussche & Crombez, 2010).

Biografische vragenlijst. Een biografische vragenlijst werd ingevuld waarin werd gevraagd naar leeftijd, inkomen, sociale status, huidige woonsituatie, burgerlijke staat, hoogst genoten opleiding, etnische achtergrond en het juridische kader waarvoor de patiënt in behandeling is gekomen.

Procedure

Respondenten zijn geworven op de poliklinieken van het Dok. Zij zijn door hun hoofdbehandelaar geïnformeerd over het onderzoek waarna ze een brief overhandigd hebben gekregen met daarin informatie over het onderzoek en de vraag of de patiënt wil participeren in het onderzoek. Bij de brief is ook een informed consent bijgesloten. De afname van het testmateriaal vond in het thuismilieu plaats waarbij patiënten werden gevraagd om de vragenlijsten terug te sturen middels een retourenvelop. Het vragenlijstpakket bestond uit de Nederlandse Narcisme Schaal (NNS), de Severity of Personality Problems, short form (SIPP-

sf), de Levenson Self-Report Scale (LSRP) en een biografische vragenlijst. De totale duur van de afname is geschat op 45 minuten. Er is bij dit onderzoek voldaan aan de ethische principes. De participanten werden zo professioneel en objectief mogelijk benaderd en hadden de vrijheid om medewerking aan het onderzoek te allen tijden te weigeren. Er is vertrouwelijk omgegaan met de gegevens zodat de anonimiteit van de participanten gewaarborgd bleef.

Statistische analyses

Alle analyses zijn uitgevoerd door middel van de Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), versie 22. De statistische significantie is bepaald op $p < .05$.

Om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden is door middel van een Independent-Samples T Test onderzocht of de gemiddelden van overt en covert narcisme significant verschillen tussen de klinische- en controlegroep. Daarna is gekeken hoe de vormen narcisme zijn verdeeld over de groepen. Vervolgens is door middel van een logistische binaire regressie analyse gekeken welke vorm van narcisme het sterkst bijdraagt in de voorspelling van de controle of klinische groep.

Om de tweede hypothese te toetsen is er een Independent-Samples T Test gebruikt om te bepalen of het gemiddelde van het gedragsmatige component significant hoger ligt voor de klinische groep. Vervolgens is de lineaire regressieanalyse gebruikt om het verband tussen de vormen van narcisme en de gedragsmatige component te onderzoeken. Het effect van antisociale persoonlijkheidskenmerken is tevens door middel van deze analyse onderzocht.

De Pearson correlatie is gebruikt om de derde onderzoeksvraag te onderzoeken. Er werd getoetst of er een significant verband bestaat tussen algemeen narcisme en algemene psychopathie. Daarnaast is getoetst of de vormen van narcisme samenhang vertonen met de componenten van psychopathie. Ten slotte is de samenhang tussen de vormen narcisme enerzijds en algemeen narcisme en algemene psychopathie anderzijds bekeken.

Resultaten

Descriptieve statistiek van demografische variabelen en randomisatiecheck

In totaal participeerden 353 respondenten, bestaande uit een klinische groep en een controlegroep. De totale onderzoekspopulatie is onderverdeeld in 140 geweldsdelinquenten en 213 niet-delinquenten. In Tabel 2 worden de gegevens over de leeftijden van de participanten weergegeven.

Tabel 2

Gemiddelde Leeftijd, Gemiddelde Standaarddeviaties en de Minimum- en Maximumwaarde van de Leeftijd van de Participanten

Groep	N	M	SD	Min.	Max.
Klinisch	140	43.37	12.89	20	71
Agressie	62	37.44	9.39	20	61
Zeden	78	48.09	13.38	21	71
Controle	213	41.00	15.65	18	80
Totaal	353	41.94	14.64	18	80

In het onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt tussen agressief en seksueel geweld. Om die reden zal de klinische groep als geheel met de controlegroep worden vergeleken. Er is gecontroleerd of de participanten in beide condities verschilden op een aantal relevante (demografische) variabelen, namelijk leeftijd, sociaal economische status (SES), opleiding, inkomen en etnische achtergrond. Daarnaast is er naar het juridisch kader gevraagd. Een vergelijking is op dit gebied echter niet mogelijk aangezien er bij de controlegroep geen sprake is van een juridisch kader. Er waren geen significante verschillen tussen de condities op het gebied van SES ($F(2,355) = .400, p = .670$). Een significant verschil tussen de condities werd wel gevonden voor leeftijd ($F(2,350) = 10.82, p < .001$), opleiding ($F(2, 355) = 24.68, p < .001$) en inkomen ($F(2,344) = 7.73, p = .001$). Daarnaast bleken de groepen ook significant verschillend te scoren op het gebied van etnische achtergrond ($F(2,283) = 5.95, p = .003$). In Tabel 3 worden de correlaties tussen bovenstaande demografische variabelen weergegeven. Daarnaast worden in deze tabel ook de gemiddelden en de standaarddeviaties getoond. De variabelen leeftijd, opleiding, inkomen en etnische achtergrond zijn in de verdere analyses niet als covariaten meegenomen. De reden hiervoor is dat in deze studie wordt verwacht dat de twee groepen verschillend zijn van elkaar. Het controleren voor deze variabelen is daarom niet nodig.

Descriptieve statistiek van narcisme

Allereerst is onderzocht of narcisme zich binnen de huidige studie inderdaad onderscheidt in twee afzonderlijke componenten, namelijk overt en covert narcisme. Om dit te toetsen is er een correlatieonderzoek uitgevoerd. De isolatieschaal binnen narcisme is ook in deze analyse meegenomen aangezien deze met de coverte vorm van narcisme zou moeten

samenhangen. Uit de analyse bleek dat er binnen deze studie sprake is van een adequaat onderscheid van de vormen van narcisme. Er wordt geen significante correlatie gevonden tussen de overte en coverte vorm van narcisme, $r = -.006$, $p = .908$. Ook een verband tussen covert narcisme en isolatie wordt gevonden, $r = .607$, $p = <.001$. Bovenstaande gegevens hebben betrekking op de totale onderzoekspopulatie, maar vergelijkbare resultaten zijn ook gevonden voor zowel de klinische als de controlegroep. De correlaties van de twee narcismeschalen worden in Tabel 4 weergegeven.

Descriptieve statistiek van antisociale persoonlijkheidskenmerken

Er is onderzocht of antisociale persoonlijkheidskenmerken inderdaad gemeten kunnen worden aan de hand van de schalen zelfcontrole, verantwoordelijkheid en sociale concordantie. Om dit te toetsen is correlatieonderzoek uitgevoerd met enerzijds bovenstaande drie schalen en anderzijds psychopathie. Uit de analyse bleek dat er een significante, hoge correlatie bestaat, $r = -.656$, $p = <.001$. Wanneer de drie schalen worden getoetst aan de hand van alleen de gedragsmatige component van psychopathie (factor 2), blijkt er zelfs een hoge correlatie te bestaan, $r = -.765$, $p = <.001$. Geconcludeerd kan worden dat antisociale persoonlijkheidskenmerken in dit onderzoek op een adequate wijze worden gemeten door gebruik te maken van bovenstaande drie factoren. Bovenstaande gegevens hebben betrekking op de totale onderzoekspopulatie, vergelijkbare resultaten zijn echter ook gevonden voor zowel de klinische als de controlegroep (zie Tabel 5).

Descriptieve statistiek van psychopathie

Er is getoetst of psychopathie inderdaad twee afzonderlijke componenten toont, namelijk het interpersoonlijk-affectieve (factor 1) en de gedragsmatige component (factor 2). Om dit te toetsen is correlatieonderzoek uitgevoerd. Uit de analyse bleek dat er binnen deze studie een middelmatige, significante samenhang bestaat tussen de twee componenten van psychopathie, $r = .506$, $p = <.001$. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat er een gemiddelde overlap bestaat tussen beide facetten van psychopathie.

Hypothese 1: Er wordt verwacht dat covert narcisme vooral samenhangt met de controlegroep. Daarentegen zullen hogescoorders op overt narcisme voornamelijk voorkomen in de klinische populatie.

Om te bepalen of de gemiddelden van overt en covert narcisme significant verschillen tussen de controlegroep en de klinische groep is er een Independent-Samples T Test

uitgevoerd. Hierbij was de afhankelijke variabele de conditie en het soort narcisme vormde de onafhankelijke variabele. Uit deze analyse bleek dat zowel overt als covert narcisme significant verschillend is verdeeld over de klinische- en controlegroep. De controlegroep scoorde gemiddeld significant hoger op overt narcisme, $t(351) = 4.471, p = <.001$. Daarentegen scoort de klinische groep significant hoger op covert narcisme, $t(349) = -2.051, p = .041$. Vervolgens is er door middel van een logistische binaire regressie analyse gekeken welke vorm narcisme het meest bijdraagt in het voorspellen van de klinische- en controlegroep. Aangetoond werd dat covert narcisme geen voorspellende waarde heeft ($p = .610$) maar dat overt narcisme wel sterk bijdraagt in het voorspellen van de conditie ($p = .001$). In Tabel 6 worden de correlaties tussen overt en covert narcisme met de condities weergegeven.

Tabel 6

Gemiddelde Scores en Gemiddelde Standaarddeviaties op Overt en Covert Narcisme

Groep	Vorm van narcisme			
	<u>Overt narcisme</u>		<u>Covert narcisme</u>	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Klinisch	48.17	8.88	42.37	10.68
Controle	52.26	8.09	40.07	10.06

Hypothese 2: Er wordt verondersteld dat antisociale persoonlijkheidskenmerken een effect hebben op het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Dit effect wordt niet verwacht bij de coverte vorm van narcisme.

De gedragsmatige component van psychopathie is gebruikt om delinquent gedrag te toetsen. Door middel van een Independent-Samples T Test is bepaald dat het gemiddelde van het gedragsmatige component significant hoger ligt voor de klinische groep ($M = 21.28, SD = 5.30$) in vergelijking met de controlegroep ($M = 19.29, SD = 4.50$). Hierdoor kan aangenomen worden dat de gedragsmatige component van psychopathie een geschikte maat is om delinquent gedrag te meten. Vervolgens is een lineaire regressieanalyse gebruikt om het verband tussen narcisme en de gedragsmatige component te toetsen. Ook het effect van antisociale persoonlijkheidskenmerken is met deze analyse bekeken. Het blijkt dat er geen direct effect bestaat van overt narcisme op delinquent gedrag ($p = .173$). Echter na het toevoegen van antisociale persoonlijkheidskenmerken kwam wel een significant verband effect naar voren, $B = -.76, t(340) = -21.526, p = <.001$, welke 59,4% van de variantie

verklaarde ($r^2 = .594$). Een marginaal significant verband werd gevonden tussen covert narcisme en delinquent gedrag ($p = .067$). Covert narcisme verklaarde 18.5% van de variantie ($r^2 = .185$). Toevoegen van antisociale persoonlijkheidskenmerken leidde tot een verklaarde variantie van 59,5% ($r^2 = .595$). Dit percentage is statistisch significant, $B = -.191$, $t(338) = -18.458$, $p < .001$. Antisociale persoonlijkheidstrekken spelen dus bij zowel overt als covert narcisme een belangrijke rol, hoewel covert narcisme ook zonder de antisociale persoonlijkheidstrekken een verband met delinquent gedrag heeft. In Tabel 7 worden alle belangrijke gegevens van de lineaire regressieanalyse weergegeven.

Hypothese 3: Er wordt verondersteld dat narcisme samenhangt met psychopathie. De hypothese stelt dat overt narcisme voornamelijk zal samenhangen met de gedragsmatige component van psychopathie. Daarentegen zal covert narcisme meer verband houden met de affectief-interpersoonlijke component van psychopathie.

Om te bepalen of er een verband bestaat tussen narcisme en psychopathie is de Pearson correlatie uitgevoerd. Deze analyse toont dat er een lage, significante samenhang bestaat tussen (algemeen) narcisme en (algemene) psychopathie, $r = .317$, $p < .001$. Deze gegevens hebben betrekking op de totale onderzoekspopulatie, vergelijkbare resultaten zijn echter ook gevonden voor zowel de klinische als de controlegroep (zie Tabel 8). Specifiekere toetsing wijst uit dat overt narcisme geen samenhang blijkt te hebben met zowel de gedragsmatige als de affectief-interpersoonlijke component van psychopathie. Een significant effect werd wel gevonden voor de samenhang tussen covert narcisme en de affectief-interpersoonlijke component. Daarnaast blijkt covert narcisme nog sterker te correleren met de gedragsmatige component. Deze correlaties zijn weergegeven in Tabel 9.

Tabel 9

De Correlaties tussen de Vormen van Narcisme en de Aspecten van Psychopathie

	Groep					
	<u>Klinisch</u>		<u>Controle</u>		<u>Totaal</u>	
Componenten psychopathie	Overt	Covert	Overt	Covert	Overt	Covert
Affectief-interpersoonlijk	-.050	.204*	.046	.134	.004	.163**
Gedragsmatig	-.052	.434**	.239**	.407**	-.192**	.428**

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Omdat de resultaten van deze onderzoeksvraag niet in lijn zijn met de verwachte uitkomsten is er ook correlatieonderzoek gedaan naar het verband tussen de vormen van narcisme enerzijds en (algemeen) narcisme en (algemene) psychopathie anderzijds. Deze analyses tonen dat overt narcisme een significante samenhang vertoont met algemeen narcisme, $r = .432, p = <.001$. Er wordt geen significant verband gevonden met algemene psychopathie, $r = -.058, p = .494$. Voor de coverte vorm van narcisme geldt dat er zowel een significante relatie bestaat met algemeen narcisme ($r = .852, p = <.001$) als met algemene psychopathie ($r = .324, p = <.001$). Deze correlaties worden in Tabel 10 getoond.

Discussie

Het doel van deze studie was de verbanden tussen narcisme, psychopathie en delinquent gedrag te onderzoeken. Daarnaast werd bekeken welke rol antisociale persoonlijkheidstrekken spelen in het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Narcisme werd gescheiden in een overte en coverte vorm. Psychopathie werd onderverdeeld in een affectief-interpersoonlijk en een gedragsmatig component. Er is er een vergelijking gemaakt tussen de geweldsdelinquenten en de controlegroep.

Bevindingen

Over het algemeen zijn de resultaten uit huidig onderzoek niet in lijn met wat werd verwacht. Resultaten tonen allereerst aan dat overt narcisme niet van belang is in het voorspellen van delinquent en agressief gedrag. Juist de coverte vorm van narcisme komt vaker voor in de klinische praktijk en is om die reden een voorspeller van delinquent gedrag. Daarnaast houdt overt narcisme ook geen verband met psychopathie. Covert narcisme speelt daarin wel een cruciale rol. Covert narcisme correleert met zowel de affectief-interpersoonlijke als de gedragsmatige component van psychopathie. Er wordt een sterker verband met de gedragsmatige component gevonden. Ten slotte blijken antisociale persoonlijkheidskenmerken inderdaad belangrijk te zijn in het verband tussen narcisme en delinquent gedrag. Aanvankelijk wordt er geen verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag gevonden. Nadat antisociale persoonlijkheidstrekken als voorspellende waarde worden toegevoegd, bestaat er echter wel een verband. Antisociale persoonlijkheidstrekken hebben op het verband tussen covert narcisme en delinquent gedrag louter een versterkend effect. Een marginale correlatie tussen deze twee constructen werd namelijk al gevonden. Concluderend kan gesteld worden dat covert narcisme verband houdt met zowel delinquent gedrag als

psychopathie. Deze vorm van narcisme blijkt vooral in de klinische praktijk voor te komen. Overt narcisme is daarentegen totaal niet van belang.

Verklaring aan de hand van indirecte agressie en reactieve agressie

Eerder onderzoek naar het verband tussen covert narcisme en delinquent gedrag is niet tot nauwelijks gedaan. Het is daarom moeilijk om een heldere verklaring te bieden voor de gevonden resultaten in huidig onderzoek. Er bestaat echter wel onderzoek dat de link tussen covert narcisme en indirecte agressie weergeeft (Okoda, 2010). Hieruit blijkt dat covert narcisme indirecte agressie voorspelt, zoals gevoelens van woede en vijandigheid. Directe agressie, zoals fysiek en verbaal geweld, kunnen niet voorspeld worden aan de hand van covert narcisme. Dit betekent dat covert narcisten zeker agressieve neigingen hebben, echter op een indirecte en onopvallende manier. Deze bevindingen komen overeen met een studie waarin onderzoek werd gedaan naar het verband tussen typen agressie en vormen van narcisme (Fossati, Borroni, Eisenberg & Maffei, 2010). Er is in deze studie gekeken naar proactieve en reactieve agressie. Proactieve agressie wordt omschreven als instrumenteel agressief gedrag waarmee gepoogd wordt een bepaald doel te behalen. Het is bewust gedrag dat onder controle staat van een externe beloning. Daarentegen is reactieve agressie een vijandige woedereactie op een waargenomen frustratie. Het is impulsief gedrag dat voortkomt uit een gebrek aan zelfcontrole (Dodge & Coie, 1987). Uit het onderzoek van Fossati et al. (2010) blijkt dat overt narcisme zowel met proactieve als reactieve agressie correleert. Covert narcisme toont echter alleen een verband met reactieve agressie. Covert narcisten worden dus alleen agressief wanneer hun ego bedreigd wordt. Deze resultaten suggereren dat covert narcisten, wanneer zij worden uitgedaagd door een ander, de neiging hebben te reageren met irritatie en vijandigheid.

Terugkoppeling naar theorie

Het belang van deze bevindingen voor huidig onderzoek is het verband tussen de typen agressie en de vormen van narcisme dat wordt gesuggereerd. De bevinding dat covert narcisme alleen verband houdt met indirecte en reactieve agressie ligt in lijn met de vermijdende opstelling van covert narcisten. Covert narcisten stellen zich kwetsbaar op en zijn angstig waardoor zij zelf niet gauw situaties zullen opzoeken. Het is daarom aannemelijk dat hun agressiviteit louter van indirecte en reactieve aard is. Dit in contrast met overt narcisten die juist wel toenadering zoeken en initiatief nemen. Deze personen devalueren anderen en komen arrogant over waardoor zij eerder directe en proactieve agressie vertonen.

Disfunctioneel en functioneel narcisme

Het onderscheid tussen overt en covert narcisme wordt ook gemaakt wanneer de theorieën van Kernberg (1984) en Kohut (1977, 1984) met elkaar worden vergeleken. In de visie van Kernberg wordt het disfunctionele (pathologische) element van narcisme benadrukt. Karakteristieken van dit element zijn pathologische eigenliefde (zelfcentrering), pathologische objectliefde (devalueren van anderen als poging om zich tegen jaloezie te beschermen) en een pathologisch superego (zelfwaardering wordt meer door schaamte geregeld dan door schuld). Gevoelsmatig zijn narcisten ontoegankelijk voor de reacties van anderen. Narcisme wordt dan ook gezien als afweermechanisme waarbij sprake is van een hoog agressieniveau naar anderen. De visie van Kernberg toont overeenkomsten met overt narcisme. Tegenover het standpunt van Kernberg staat de functionele traditie van Kohut. In Kohut's zienswijze is de mogelijkheid van een gezond en adaptief soort narcisme duidelijk aanwezig. Narcisme wordt door hem gezien als een vorm van zelfregulatie en zelfverwezenlijking. Deze traditie erkent dat narcisme psychische groei en zelfontplooiing kan ondersteunen. Narcisten zijn volgens deze zienswijze juist gevoelig voor de reacties van anderen. Dit komt overeen met de covert narcist die buitensporige macht aan anderen toeschrijft. Het zou zo kunnen zijn dat narcisme niet direct gerelateerd is aan delinquent gedrag en er zelfs geen sprake is van een indirect verband. De afwezigheid van zelfregulatieprocessen zou daarentegen wel een cruciale rol kunnen spelen. Het feit dat iemand niet in staat is zichzelf te controleren en reguleren, leidt volgens deze theorie dan tot delinquent gedrag. De aanwezigheid van werkende zelfregulatieprocessen komt vaker voor binnen de controlegroep. Logischerwijs zou een gebrek aan zelfregulatieprocessen dan vaker voorkomen binnen de klinische populatie.

Bevindingen uit dit onderzoek bevestigen bovenstaande theorie. In deze studie wordt covert narcisme inderdaad met de klinische groep geassocieerd. Ontoereikende zelfregulatieprocessen zouden dit verband kunnen verklaren.

Sterke punten en beperkingen

Deze studie kent een aantal sterke punten en beperkingen. Het eerste sterke punt is dat dit onderzoek als vernieuwend kan worden gezien aangezien zowel narcisme als psychopathie niet als één construct worden beschouwd. Narcisme wordt gezien als een dimensioneel construct bestaande uit overt en covert narcisme. Psychopathie wordt gemeten aan de hand van een gedragsmatig en een affectief-interpersoonlijk component. Door dit onderscheid binnen constructen te maken, kunnen effecten specifiekere waargenomen worden en zijn resultaten duidelijker aantoonbaar. Een tweede sterk punt is het grote aantal participanten in

deze studie waardoor de gevonden resultaten met voldoende zekerheid geïnterpreteerd kunnen worden. De studie omvatte in totaal 353 participanten waarbij er sprake was van een goede verdeling van het aantal zedendelinquenten ($N=78$) en agressiedelinquenten ($N=62$) binnen de klinische groep. Daarnaast bevatte huidig onderzoek een controlegroep ($N=213$) wat een vergelijking met de klinische groep mogelijk maakte.

Naast deze sterke punten kent dit onderzoek ook een aantal beperkingen. Ten eerste kan de representativiteit van dit onderzoek niet als optimaal worden gezien. Er zijn louter mannen geïncludeerd waardoor er geen generalisatie naar vrouwelijk delinquenten kan worden gedaan. Daarnaast volgden alle delinquenten in dit onderzoek behandeling bij het Dok. Generalisatie naar delinquenten die geen behandeling volgen of uit handen van politie/justitie zijn gebleven is hierdoor onmogelijk. Een tweede beperking van dit onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van zelfbeoordelvragenlijsten. De kans op sociaalwenselijke antwoorden is aanwezig wat een vertekend beeld zou kunnen geven.

Vervolgonderzoek

Eerder onderzoek naar covert narcisme heeft louter een verband met indirecte en reactieve agressie aangetoond. Een verband met delinquent gedrag is echter tot noch toe niet gevonden. Vervolgonderzoek zou dit verband kunnen onderzoeken. Daarnaast is het zeer interessant om te onderzoeken waarom covert (en niet overt) narcisme met delinquent gedrag wordt geassocieerd. In deze studie wordt de rol van zelfregulatieprocessen beschreven. Vervolgonderzoek moet uitwijzen of zelfregulatie inderdaad een cruciale rol speelt in het plegen van delinquent gedrag. Ten slotte zou vervolgonderzoek meer aandacht moeten besteden aan sekseverschillen. Uit een meta-analyse van Archer (2004) blijkt dat indirecte agressie significant vaker voorkomt bij vrouwen in vergelijking met mannen. Er kan bijvoorbeeld onderzocht worden of covert narcisme ook significant vaker voorkomt onder vrouwen en hoe dat tot uiting komt.

Conclusie en implicaties

Al met al kan uit huidig onderzoek worden geconcludeerd dat covert narcisme de cruciale factor is in het verband met zowel delinquent gedrag als psychopathie. Overt narcisme blijkt hierop geen enkele invloed te hebben. Daarnaast blijken antisociale persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol te spelen in het verband tussen overt narcisme en delinquent gedrag. Een verband tussen covert narcisme en delinquent gedrag blijkt te bestaan zonder toevoegen van antisociale persoonlijkheidskenmerken.

Bovenstaande bevindingen hebben een aantal belangrijke implicaties. Allereerst toont het aan dat narcisme gedefinieerd zou moeten worden als dimensioneel construct. Door de huidige werkwijze te handhaven waarbij narcisme als dichotome variabele wordt beschouwd, worden namelijk nuances gemist. Hetzelfde geldt voor het construct psychopathie. Ondanks de correlatie tussen het gedragsmatige en de affectief-interpersoonlijke component van psychopathie is het belangrijk deze twee componenten gescheiden te houden. Nuancering in de gevonden resultaten is niet het enige voordeel wat onderscheid binnen een construct met zich meebrengt. Behandeling van overt of covert narcisme zal ook andere vormen aannemen aangezien beiden types significant van elkaar verschillen. De belangrijkste implicatie van huidig onderzoek is echter de bevinding dat covert narcisme een zeer belangrijke rol speelt in het voorspellen van delinquent gedrag. Tot noch toe heeft onderzoek zich vooral gefocust op de invloed van overt narcisme. De wetenschap heeft hiermee de plank volledig misgeslagen.

Referentielijst

- American Psychiatric Association. (2000). Diagnostic and statistical manual, 4th edn, Text Revision (DSM-IV-TR). *American Psychiatric Association, Washington.*
- Andrea. H., Verheul, R. Berghout, C., Dolan, C., Vanderkroft, P., Busschbach, J., Bateman, A., & Fonagy, P. (2007). Measuring the Core Components of Maladaptive Personality: Severity Indices of Personality Problems (SIPP-118). *Viersprong Institute for Studies on Personality Disorders (VISPD).*
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of general Psychology*, 8(4), 291.
- Bushman, B.J., & Baumeister, R.F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 219-229.
- Cain, N.M., Pincus, A.L., & Ansell, E.B. (2007). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28, 638-656.
- Cleckley, H. (1976). *The mask of sanity* Mosby, St. Louis, Mo.
- Dickinson, K.A., & Pincus, A.L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders*, 17, 188-207.
- Dodge, K.A., & J.D. Coie. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of personality and social psychology*, 53(6), 1146-1158.
- Ettema, J.H.M., & Zondag, H.J. (2002). De Nederlandse Narcisme Schaal (NNS). Psychodiagnostisch gereedschap. *De Psycholoog*, 37, 250-255.
- Fossati, A., Beauchaine, T.P., Grazioli, F., Carretta, I., Cortinovis, F., & Maffei, C. (2005). A latent structure analysis of Statistical Manual of Mental Disorders, fourth edition, Narcissistic Personality disorder criteria. *Comprehensive Psychiatry*, 46, 361-367.
- Fossati, A., Borroni, S., Eisenberg, N., & Maffei, C. (2010). Relations of proactive and reactive dimensions of aggression to overt and covert narcissism in nonclinical adolescents. *Aggressive behavior*, 36(1), 21-27.
- Gabbard, G.O. (1994). *Transference and countertransference in the treatment of narcissistic patient*. Disorders of Narcissism: Diagnostic, Clinical, and Empirical Implications. America Psychiatric Press, Inc.: Washington.

- Gustafson, S. B., & Ritzer, D. R. (1995). The dark side of normal: A psychopathy-linked pattern called aberrant self-promotion. *European Journal of Personality*, 9, 147–183.
- Hare, R. D. (1998). Psychopaths and their nature. Implications for the mental health and criminal justice systems. In T. Millon, E. Simonson, M. Burket-Smith & R. Davis (Eds.), *Psychopathy: Antisocial, criminal, and violent behavior* (pp. 188-212). New York: Guilford.
- Harpur, T.J., Hare, R.D., & Hakstian, A.R. (1989). Two-factor conceptualization of psychopathy: construct validity and assessment implications. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1, 6-17.
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2010). Different provocations trigger aggression in narcissists and psychopaths. *Social Psychological and Personality Science*, 1, 12–18.
- Kernberg, O.F. (1984) *Severe Personality Disorders: Psychotherapeutic Strategies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Kernberg, O.F. (1998). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical background and diagnostic classification. In E. Ronningstam (Ed.), *Disorders of narcissism: Diagnostic, clinical, and empirical implications* (pp. 29-51). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- Kohut, H. (1977). *The restoration of the self*. New York: International Universities Press.
- Kohut, H. (1984). *How does analysis cure?* Chicago: The University of Chicago Press.
- Martinez, M.A., Zeichner, A., Reidy, D.E., & Miller, J.D. (2008) Narcissism and displaced aggression: Effects of positive, negative, and delayed feedback. *Personality and Individual Differences*, 44, 140-149.
- Okada, R. (2010). The relationship between vulnerable narcissism and aggression in Japanese undergraduate students. *Personality and Individual differences*, 49(2), 113-118.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
- Pincus, A.L. (2005). A contemporary integrative interpersonal theory of personality disorders. In M.F. Lenzenweger & J.F. Clarkin (Eds.), *Major theories of personality disorder* (2nd ed., pp 282-331). New York: Guilford Press.
- Pincus, A.L., Ansell, E.B., Pimentel, C.A., Cain, N.M., Wright, A.C., et al. (2009). Initial construction and validation of the pathological narcissism inventory. *Psychological Assessment*, 21, 365-379.

- Reidy, D. E., Zeichner, A., Foster, J.D., & Martinez, M.A. (2008) Effect of narcissistic entitlement and exploitativeness on human physical aggression. *Personality and Individual Differences*, 44, 865-875.
- Van de Sompel, A. (2011). De factorstructuur van de Levenson Self-Report Psychopathy Scale in de normale populatie. In preparatie.
- Verheul, R., Andrea, H., Berghout, C.C., Dolan, C., Busschbach, J.J.V., Van der Kroft, P.J.A., Bateman, A.W., & Fonagy, P. (2008). Severity Indices of Personality Problems (SIPP-118): Development, Factor Structure, Reliability, and Validity. *Psychological Assessment*, 20, 23-34.
- Uzieblo, K., Verschuere, B., van den Bussche, E., & Crombez, G. (2010). The validity of the Psychopathic Personality Inventory-Revised in a community sample. *Assessment*, 17(3), 334-346.
- Uzieblo, K., Verschuere, B., & Crombez, G. (2006). *The Dutch Translation of the Levenson Self-Reported Psychopathy Scale*. Ongepubliceerd doctoraatsproefschrift van de Universiteit Gent.
- Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 590-597.

Tabel 1

Verdeling van Demografische Variabelen onder de Twee Onderzoekspopulaties

Variabele	Groep	
	Klinisch (% totaal)	Controle (% totaal)
SES (Sociaal Economische Status)		
Inwonend bij familie	16 (11.2)	41 (19)
Inwonend bij familie met kinderen	3 (2.1)	3 (1.4)
Alleenstaand	66 (46.2)	61 (28.2)
Alleenstaand met kinderen	8 (5.6)	7 (3.2)
Gehuwd of samenwonend	16 (11.2)	51 (23.6)
Gehuwd of samenwonend met kinderen	20 (14.0)	46 (21.3)
Bejaardenhuis of ander instituut	1 (0.7)	1 (0.5)
Alleenstaand, > 2 jaar, ononderbroken	11 (7.7)	3 (1.4)
Anders	1 (0.7)	3 (1.4)
Opleiding		
Geen	6 (4.2)	1 (0.5)
Buitengewoon Lager Onderwijs	1 (0.7)	0 (0.0)
Lagere school	13 (9.1)	6 (2.8)
Lager Voortgezet Onderwijs	5 (3.5)	4 (1.9)
LBO	19 (13.3)	23 (10.6)
MVO	25 (17.5)	13 (6.0)
HVO	6 (4.2)	14 (6.5)
MBO	43 (30.1)	64 (29.6)
VWO	5 (3.5)	18 (8.3)
HBO	15 (10.8)	56 (25.9)
WO	4 (2.8)	17 (7.9)
Inkomen		
Studiefinanciering	7 (4.9)	36 (16.7)
Bijstand	25 (17.5)	7 (3.2)
WW	21 (14.7)	6 (2.8)

AOW	4 (2.8)	8 (3.7)
Andere uitkering	18 (12.6)	6 (2.8)
VUT	0 (0.)	0 (0.0)
Pensioen	3 (2.1)	11 (5.1)
Inkomsten uit betaalde arbeid	55 (38.5)	138 (63.9)
Geen inkomen	2 (1.4)	0 (0.0)
Etnische achtergrond		
Nederlands	103 (72.0)	159 (73.6)
Niet-Nederlands	19 (13.3)	5 (10.4)
Juridisch kader		
Vrijwillig op eigen initiatief	59 (41.3)	-
Vrijwillig in afwachting van zitting	25 (17.5)	-
Verplicht voorwaardelijk sepot	13 (9.1)	-
Verplicht voorwaardelijk strafdeel	35 (24.5)	-
Verplicht voorwaardelijke maatregel	6 (4.2)	-

Note. LBO = Lager Beroeps Onderwijs, MVO = Middelbaar Voortgezet Onderwijs, HVO = Hoger Voortgezet Onderwijs, MBO = Middelbaar Beroeps Onderwijs, VWO = Voortgezet Wetenschappelijk Onderwijs, HBO = Hoger Beroeps Onderwijs, WO = Wetenschappelijk Onderwijs, WW = Werkloosheidswet, AOW = Algemene Ouderdoms Wet, VUT = Vervroegde Uittreding

Tabel 3
Gemiddelden en Standaarddeviaties op de Demografische Variabelen en de Correlaties tussen die Variabelen

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.
1. Leeftijd	1.000	.327**	-.145**	.276**	.021
2. SES	.327**	1.000	.109*	.340**	-.103
3. Opleiding	.145**	.109*	1.000	.224**	-.148*
4. Inkomen	.276**	.340**	.224**	1.000	-.135*
5. Etnische achtergrond	.021	-.103	-.148*	-.135*	1.000
<i>M</i>	41.94	3.92	7.50	5.81	1.32
<i>SD</i>	14.64	1.93	2.34	2.79	1.30

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabel 4

De Correlaties tussen de Vormen van Narcisme

	Groep								
	<u>Klinisch</u>			<u>Controle</u>			<u>Totaal</u>		
	Overt	Covert	Isolatie	Overt	Covert	Isolatie	Overt	Covert	Isolatie
Overt	1.000	.083	.623**	1.000	-.033	-.159*	1.000	-.006	-.175
Covert	.083	1.000	.632**	-.033	1.000	.589**	-.006	1.000	.607**
Isolatie	.623**	.632**	1.000	-.159*	.589**	1.000	-.175*	.607**	1.000

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabel 5

De Correlaties tussen Antisociale Persoonlijkheidskenmerken en (het Gedragmatige Component van) Psychopathie

	Groep					
	<u>Klinisch</u>		<u>Controle</u>		<u>Totaal</u>	
	Psychopathie algemeen	Psychopathie gedragsmatig	Psychopathie algemeen	Psychopathie gedragsmatig	Psychopathie algemeen	Psychopathie gedragsmatig
Ant. Per.	-.730**	-.785**	-.591**	-.718**	-.656**	-.765**

Note. Ant. Per. = Antisociale Persoonlijkheidskenmerken

** $p < .01$.

Tabel 7

Belangrijke Waarden van het Verband Tussen Overt en Covert Narcisme en Delinquent Gedrag en het Effect van Antisociale Persoonlijkheidstreken hierop

Variabele	<i>B</i>	<i>(SE)B</i>	β	<i>t</i>	Sig. (<i>p</i>)
1. Overt narcisme	-.027	.020	-.048	-1.364	.173
2. Overt en Ant. Pers.	-.199	.009	-.760	-21.526	.000
3. Covert narcisme	.034	.019	.073	1.836	.067
4. Covert en Ant. Pers.	-.191	.010	-.733	-18.458	.000

Note. 1. $R^2 = .037$. 2. $R^2 = .594$. 3. $r^2 = .185$. 4. $R^2 = .595$.

Tabel 8

Correlaties tussen Narcisme en Psychopathie

	Groep		
	<u>Klinisch</u>	<u>Controle</u>	<u>Totaal</u>
	Psychopathie	Psychopathie	Psychopathie
Narcisme	.354**	.217**	.317**

** $p < .01$.

Tabel 10

De Correlaties tussen de Vormen van Narcisme enerzijds en Algemeen Narcisme en Algemene Psychopathie anderzijds

	Groep					
	<u>Klinisch</u>		<u>Controle</u>		<u>Totaal</u>	
	Overt	Covert	Overt	Covert	Overt	Covert
Narcisme algemeen	.432**	.852**	.304**	.772**	.314**	.808**
Psychopathie algemeen	-.058	.324**	-.070	.273**	-.082	.302**

** $p < .01$.